

A bonyhai és szászfenesi éremleletek.

Az 1913. esztendő folyamán az Erdélyi Nemzeti Múzeum Érem- és Régiségtárához beküldött éremleletek közül jelen sorainkban a *bonyhai*¹ és *szászfenesi*² éremleleteket mutatjuk be. Az együtt ezer darabnál valamivel többet kitevő két éremlelet a hasonlókorú erdélyi éremleleteket jellemző, szokásos tartalommal bír: nagyobbára újkori hazai és külföldi ezüst érmek és azok hamisítványai, kevés számú középkori példány ki-éretében.

Az első gróf *Bethlen* Ádám bonyhai (Kisküküllő vármegye) kertjében, talajforgatás közben került elő. Az éremtárba ifj. gróf *Teleki* Domokos küldötte be. Összesen 282 drb., kevésbbé jó fenntartású ezüst érmet tartalmazott, melyek közül a legtöbb **magyar** denarius volt, még pedig *I. Ferdinánd* K—B jegyű veretei 1535(2), 1536, 1539, 1549, 1550, 1551, 1552, 1554, 1555(2), 1556, 1557, 1561, 1562, 1564 évekből és 7 drb. bizonytalan évszámú töredék. *Miksa* K—B jegyű veretei 1567(2), 1569, 1570, 1575-ből. *Rudolf* K—B jegyű denarius 1586-ból, meg 2 drb. évszámnélküli töredék. *II. Mátyás* K—B jegyű veretei 1609(2), 1610(3), 1611(12), 1612(5), 1613(3), 1614(5), 1615(13), 1616(2), 1617(8), 1618(5), 1619(4), 1620(3), 1626; N—B jegyű veretei 1614, 1615, 1626ból, továbbá 15 drb. kopott, töredék példány. *II. Ferdinánd* K—B jegyű veretei 1626(2), 1627(10), 1628(4), 1629, 1630(10), 1631(4), 1632, 1633(4), 1634(3), 1635(4), 1636(2), 1637(2) meg 8 drb. meg nem határozható évszámú töredék. *III. Ferdinánd* K—B jegyű veretei 1640(3), 1642(2), 1643, 1647, 1648, 1650, 1665 s 5 drb. évszámnélküli töredék. Az **erdélyi** érmeket egyedül *Bethlen* Gábor denariusai képviselték s ezek is kevés példánnyal: K—B verőjegyűek 1618, 1621(4), 1625, 1627; N—B jegyű veretek 1615, 1625(2). Ide tartozik még 5 drb. kopott példány. Számra nézve a **lengyel** érmek foglalják el a második helyet és pedig *III. Zsigmond* ezüst három krajczáros 1621ből 1 drb., 1622-ből 2 drb., másfélkrajczárosok 1621(6), 1622(6), 1623(19), 1624(5), 1625(8), 1626(2), 1630, 1633, meg 8 drb. töredék. *János Kázmér* hat garasos 1660 [TL—B és T·L·B], 1661 [T—T, N—G, T·L·B(2)], 1662 [A—T(2), N—G], 1663 [A—T(2)], 1664 [A—T], 1666 [A—T(2)], 1668 [T—B] s egy drb. töredék, 18-as garas (ort) 1663-ból (A—T), hármas garasa 1662-ből [A—T(2)]. A lengyelek közé tartozik még két drb. igen kopott félgaras

¹ Magyarországnak a címlapon levő térképén 8. sz.

² Magyarországnak a címlapon levő térképén 9. sz.

is. **Stájer** csak egy volt, *I. Lipót* három krajczárosa 1670-ből. A legalacsonyabb évszám 1535, a legmagasabb 1670, a lelet zöme a XVII. század középső harmadára esik. E leletből 8 drb.-ot választottunk ki s tartottunk meg az Erdélyi Nemzeti Múzeum Éremtára számára. Éremtári lajstromszáma 23—1913.

A másik éremlelet a szászfenesi (Kolozs vármegye) éremlelet. Ezt szeptember hó 2-án hozta be *Marczalák* Kálmán szászfenesi lakós. A lelelkörülmények ennél sem ismeretesekek. 799 drb. jó fenntartású érmet tartalmazott. Az egyetlen obulus kivételével, a többi **magyar** érmek mind ezüst denariusok. Ezek között volt *I. Mátyás* K—P jegyű denarius (C. N. H. n. h., conf. Wesz. XII. 12). *II. Lajos* K—A jegyű denarius 1521-ből (C. N. H. 306. A.); K—B és K—^B jegyű denariusok 1526-ból (2+1), ugyanezen évből egy drb. $\bar{A}$ —V jegyű denarius (C. N. H. n. h., conf. Wesz. XVII. 2.). *I. Ferdinánd* K—B jegyű veretei 1527, 1528 (három, változat 1+1+2 drb. bal), 1529(4), 1532(2), 1534(2), 1535(3) 1536(7), 1537(3), 1538(3), 1539(2), 1540(2+1), 1542(9), 1543(5), 1544(10+1), 1545(7), 1546(3+2+1), 1547(10), 1548(8), 1549(17), 1550(10+1), 1551(12), 1552(16), 1553(8), 1554(7), 1555(4), 1556(6), 1557(15), 1558(4), 1559(9), 1560(6), 1561(5), 1562(7), 1563(10), 1564(5), 1565(5), továbbá 7 drb. kopott, meg nem határozható évszámú töredék, köztük egyik hibás vereten csak a hátlapi veret van meg. *Miksa* K—B jegyű veretei 1560, 1565(3), 1566(14), 1567(10), 1568(15), 1569(18), 1570(15), 1571(14), 1572(9), 1573(6), 1574(4), 1575(12), 1576(18), 1577(15), 1578(13); K jegyű 1577-ből; H—B jegyű 1574-ből. Az egyetlen, ^K_B jegyű ezüst obulus utolsó számjegye letörött, csak a 157 látszik belőle. *Rudolf*nak csak K—B jegyű ezüst denariusai kerültek elő: 1577, 1578(3), 1479(14+2), 1580(15), 1581(13), 1582(7), 1583(14), 1584(18), 1585(21), 1586(16), 1587(6), 1588(8), 1589(7), 1590(10), 1591(20), 1592(9), 1593(11), 1594(11), 1595(5), 1596(4), 1597(5), 1598(4), 1605, továbbá 3 drb. kopott, törött példány. A **cseh** érmek négy uralkodó: *II. Ulászló*, *I. Ferdinánd*, *II. Miksa*, *II. Rudolf* között oszlanak meg. *II. Ulászlót* (1471—1516) a Donebauerfele 959. és 961. fajtájú egylapú fehérfillérek képviselik 1+5 drb.-bal. *I. Ferdinánd*nál az évszámnélküli egylapú fehérfillérek közül az 1074(1+3), 1077(2+1), 1137(2) fajták vannak meg. Az évszámmal ellátottak közül 1562 (Don. 1131. fajta, 2 drb.), 1563 (Don. 1135.), 1564 (Don. 1136.) évek szerepelnek egy kopott darabon kívül. *II. Miksa* fillérei 1565 (Don. 1288.), 1574 (Don. 1345.), 1575 (Don. 1329.). *II. Rudolf* egylapú fehérfillérei 1580 (Don. 1502.), 1590 (Don. 1546.) s egy kopott példány. A **lengyel** érmek közt van *IV. Kázmér* (1444—1592) 11 drb. ezüst félgarasa (Hutten—Czapski 175.). *János Albert* (1491—1501) Hutten—Cz. 194. (14) és 196. fajtájú ezüst félgarasai. *Sándor* (1501—1505) 13 drb. ezüst félgarasa (Hutten—Cz. 201.). *I. Zsigmond* 2 drb. ezüst garasa 1529-ből (Hutten—

Cz. 293.); félgarasok 1508 (Hutten—Cz. 220.: 2), 1509 (Hutten—Cz. 221.: 6), 1510 (Hutten—Cz. 226.: 2). **Lithván** egyedül *Zsigmond* 1567 i ezüst garasa (conf. Hutten—Cz. 556. és 2567.). **Danzig** városának ezüst garasai: *I. Zsigmond* 1535 (Hutten—Cz. 359.), 1538 (Hutten—Cz. 384.). *Báthori István* 1579 (Hutten—Cz. 632.: 2), rendkívül szép fenntartásúak. **Elbing**-ből csak *I. Zsigmond* ezüst garasai találhatók meg, 1534 (Hutten—Cz. 4865.: 2), 1539 (Hutten—Cz. 4892. és 7113.), 1540 (Hutten—Cz. 405. és 406.). **Schweidnitz**i félgarasok *Lajos* idejéből: 1520 (Hutten—Cz. 206.: 2), 1523 (Hutten—Cz. 209.), 1525 (Hutten—Cz. 211. + conf. 1.), 1526 (conf. Hutten—Cz. 214.: 4.). **Porosz** garasok *I. Zsigmond* korából: 1530 (Hutten—Cz. 342.: 2 és 4839.), 1531 (Hutten—Cz. 307. és 4845.: 2), 1532 (Hutten—Cz. 324.: 2 és 7094.: 2), 1533 (Hutten—Cz. 332.: 7), 1534 (Hutten—Cz. 343.), 1535 (Hutten—Cz. 352.: 2.). **Porosz—Brandenburgi** érmek közül csak az *Albert* érmei találhatók fel leletünkben, még pedig a következő garasokkal: 1532 (Hutten—Cz. 352.: 2, 1533 (Hutten—Cz. 8668.: 3), 1537 (Hutten—Cz. 5420.: 2), 1538 (Hutten—Cz. 5421.: 4), 1539 (Hutten—Cz. 5422.: 2), 1540 (Hutten—Cz. 8681.), 1541 (Hutten—Cz. 5425.), 1542 (Hutten—Cz. 5427.), 1543 (Hutten—Cz. 5428.: 3), 1545 (Hutten—Cz. 5430.: 2). **Küstrini** garasok *János* korából: 1544, 1545 (Appel. III. 280.). **Liegnitz—Briegi** garasok *Frigyes* korából: 1543, 1544, 1545 (Appel. III. 3213.). A legalacsonyabb évszámúak a lengyel *IV. Kázmér* félgarasai 1444—1492 közti időből, a legmagasabb Rudolfnak 1605-i magyar denariususa. A lelet zöme a XVI. közepe tájára és második felére esik. E leletből 25 darabot választottunk ki s tartottunk meg az Erdélyi Nemzeti Múzeum Éremtára számára. Az éremtári lajstrom száma 42—1913.

Míg a bonyhai leletből — már kevésbé jó fenntartásuk miatt is — egy figyelemreméltóbb érme sem került ki, addig a szászfenesi több olyan példányt szolgáltatott, melyek megérdemlik, hogy külön is szóljunk róluk. Ilyen mindjárt Hunyadi Mátyás ezüst denariususa. A C. N. H. nem ismeri, legközelebb állanak hozzá a 239. A és B típusok. Weszerlénél van egy majdnem teljesen azonos típus (XII. 12.). A mi példányunk csak annyiban tér el a Weszerléétől, hogy a szív pajzsban levő holló faágra áll. Ha tehát Weszerle típusa a miatt maradt ki a C. N. H. ből, hogy a típusból egy példány sem volt ismeretes, a melyikkel igazolni lehetett volna Weszerlét, példányunk bemutatása egész nyugodtan be lehet sorozni ezt a típust a C. N. H.-ba. Körülbelül ugyanez az esetünk II. Lajos egyik 1526-i denariusával. T. i. Weszerle XIII. t. 2. sz. érme szintén kimaradt a C. N. H.-ból, a melynek még a 307. sz. típusa hasonlít leginkább ehhez. A mi példányunk csupán a verőjegyben tér el a Weszerléétől.

A nem hazaiak közül is mutathatunk be egy néhány új, az eddigiek-

től eltérő változatot. Így a csehek közül II. Ulászlónak Donebauer 961. típusú egylapú fehér fillérei közül két drb. abban tér el, hogy a körirat WLADISLAVS SECVNDVS · R · B · . I. Ferdinánd évszám nélküli fehér fillérei közt három új változat van. Kettő a Doneb. 1074-hez tartozik, amelynek a FERDINAND · PRIM *, meg a FERDIIAAND · PRIM* változatai fordultak elő (1 + 3). A Don. 1077-hez húz a FERDINANDVS · PRIMVS : *. Az évszámmal ellátottak közül 1562, 1563, 1574-iek abban térnek el a Doneb. 1131., 1135. és 1136-tól, hogy az oroszán felett korona van. Az egyetlen lithván garasunkat sem találjuk meg Hutten—Czapski munkájában, ez is új változat. Az előlapon tér el az 556. és 2567. sz.-tól, mert itten a körirat SIGIS ☆ — AVG † REX ☆ s a mellkép alatti szöveg a következő: · POLO ☆ MAG | · DVX · L ·. A schweidnitzer félgarasok között két új változat akad. A Hutten—Cz.-féle 211. típus hátlapja nálunk egy darabon így van meg: † CIVITAS ° SWIEN ° 15Z5. A 214. típus hátlapja pedig négy darabon így alakul: † CIVITAS ° SWIENI ° 15Z6. Ezek azonban kevésbé jó fenntartású példányok.

Ferenczi Sándor.